

ĐÁNH GIÁ TÌNH HÌNH VÀ XÁC ĐỊNH NGUYÊN NHÂN GÂY BỆNH CHẾT HÉO CÂY KEO LAI (*Acacia hybrid*) TẠI XÃ EA TRANG, HUYỆN M'ĐRẮK, TỈNH ĐẮK LẮK

Chung Như Anh¹

Ngày nhận bài: 18/10/2022; Ngày phản biện thông qua: 19/11/2022; Ngày duyệt đăng: 20/11/2022

TÓM TẮT

Diện tích rừng trồng các loài Keo ở Việt Nam chiếm tỷ trọng rất lớn với khoảng hơn 02 triệu ha. Những năm gần đây rừng trồng Keo lai đã bị những thiệt hại rất lớn do bệnh chết héo gây ra. Với tỷ lệ và mức độ bị bệnh trên rừng trồng ngày càng nghiêm trọng, nên rất cần xác định mức độ gây hại và nguyên nhân gây bệnh để có các giải pháp quản lý hiệu quả và kịp thời. Kết quả điều tra cho thấy Keo lai bị bệnh chết héo có tỷ lệ trung bình dao động 10,8% - 21,9%, chỉ số bệnh hại trung bình dao động từ 6,4 - 13,1% và chỉ số tổn thất cho thấy mức độ hại của bệnh ở mức hại nhẹ. Từ đặc điểm về triệu chứng, hình thái của nấm được quan sát cho thấy nấm gây bệnh chết héo cây Keo lai xác định là *Ceratocystis* sp. Loài nấm này gây hại rừng trồng Keo lai với triệu chứng điển hình là trên vỏ của thân hoặc cành cây bị bệnh có những vết loét, gỗ bị thâm đen hoặc xanh đen, có chảy nhựa hoặc sùi bọt vào mùa mưa. Khi cây bị bệnh, tán lá bị héo dần và treo trên cây, sau một thời gian bị chết lá rụng hoàn toàn. Cấu trúc quả thể chứa túi bào tử và bào tử túi có dạng hình cầu hoặc gần cầu, có màu nâu đen đến đen, đường kính phần rộng nhất 145- 280 µm. Cổ nấm màu nâu đen, có chiều dài 250 - 660 µm.

Từ khóa: Bệnh chết héo, *Ceratocystis* sp., keo lai, rừng trồng, nguyên nhân.

1. MỞ ĐẦU

Trong những năm gần đây, phát triển rừng trồng, nhất là rừng trồng các loài cây Keo làm nguyên liệu phục vụ công nghiệp sản xuất giấy, chế biến gỗ đã và đang là ưu tiên lớn trong ngành lâm nghiệp của cả nước nói chung và tại tỉnh Đắk Lắk nói riêng. Diện tích rừng trồng các loài keo tại Việt Nam năm 2011 đạt 1,1 triệu ha (Harwood and Nambiar, 2014), đến năm 2015 đạt 1,3 triệu ha (Phạm Quang Thu, 2016a) và thống kê gần đây nhất là khoảng hơn 02 triệu ha (MARD, 2019).

M'Đrắk là huyện có diện tích rừng trồng sản xuất (chủ yếu là cây keo lai) lớn nhất tỉnh Đắk Lắk. Năm 2022 diện tích rừng trồng Keo lai ở huyện là 23.400 ha và xã Ea Trang là 7.000 ha (Anh Tuấn, 2022). Các đơn vị trồng rừng ở đây chủ yếu là trồng thuần loài và tổ chức trồng lại rừng ngay sau khi thu hoạch để tăng hiệu quả kinh tế trên diện tích cây trồng. Tuy nhiên, việc trồng rừng thuần loài với quy mô lớn và liên tục đã tạo sinh cảnh mới thuận lợi cho nhiều loài sâu bệnh hại phát sinh mạnh và gây hại nặng (Phạm Quang Thu, 2016; Phạm Quang Thu và cộng sự., 2016). Trong rừng trồng Keo lai tại Việt Nam, Phạm Quang Thu (2016) đã ghi nhận được 101 loài sâu hại và 41 loài vi sinh vật gây bệnh.

Bệnh chết héo do *Ceratocystis* sp. gây ra ở Indonesia, Việt Nam và Malaysia đang là mối quan tâm và đang gây chết cây *A. mangium* trên quy mô lớn (Tarigan et al, 2011a; Thu và cộng sự, 2012; Brawner et al, 2015). Chúng gây bệnh

ng nghiêm trọng trên các loài Keo ở Indonesia và Malaysia với hàng nghìn ha rừng bị chết héo mỗi năm (Tarigan et al., 2016). Ở Việt Nam, năm 2015 đã ghi nhận có 17 tỉnh với gần 2.000 ha rừng keo bị bệnh chết héo (Cục Bảo vệ thực vật, 2015). Năm 2016, có thêm hơn 1.500 ha rừng keo bị bệnh chết héo tại Tổng công ty Giấy (Phạm Quang Thu, 2016b)

Nghiên cứu phân lập một số chủng nấm gây bệnh thu từ rừng keo và giám định bằng dữ liệu chuỗi ADN đã phát hiện 5 loài gồm: *C. inquinans*, *C. sumatrana*, *C. microbasis*, *C. manginecans* và *C. acaciivora* (Tarigan et al., 2010; Tarigan et al., 2011a)

Nấm *Ceratocystis* spp. gây bệnh chết héo nhiều loài cây trồng ở vùng nhiệt đới (Kile, 1993). Bào tử nấm xâm nhiễm vào cây thông qua côn trùng, vết thương cơ giới, vết nứt và do tia cành (Harrington, 2009; Tarigan et al, 2016), Bào tử thường được phát tán bởi bọ cánh cứng ăn gỗ và bọ vỏ cây bị hút vào dịch tiết từ cây bị nhiễm bệnh (Heath et al, 2009).

Bệnh chết héo do nấm *Ceratocystis* spp. gây hại có triệu chứng điển hình là thân hoặc cành bị nứt, xì nhựa hoặc xì nước, vỏ và gỗ ở quanh vết bệnh bị biến màu; vỏ và gỗ ở phần góc và rễ lớn bị thối và biến màu (Ake et al, 1992, Wingfield et al, 1996)

Năm 2009, tại các tỉnh thuộc miền Bắc, miền Trung, Tây Nguyên và Đông Nam Bộ ghi nhận

¹Khoa Nông Lâm nghiệp, Trường Đại học Tây Nguyên;

Tác giả liên hệ: Chung Như Anh; ĐT: 0973794488; Email: cnanh@ttn.edu.vn.